

RUSYA'NIN BATI'DAN KOPUŞU

Doğu ve Batı Arasında Rusya

ORHAN GAFARLI

RUSYA'NIN BATI'DAN KOPUŞU

Doğu ve Batı Arasında Rusya

Orhan Gafarlı

Nika Yayınevi - 174

1. Baskı: Mayıs 2022

ISBN: 978-625-7653-48-0

Sertifika No: 48850

Kapak Tasarımı: Aycan Kurt

Sayfa Düzeni: İlhan Ulusoy

© Bu kitabın basım, yayın, satış hakları Nika Yayınevi Basım Yayın Matbaacılık Dağıtım Reklam Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, mekanik, elektronik, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz.

Baskı ve Cilt: Bizim Büro Matbaacılık

Sertifika No: 42488

Nika Yayınevi

Kültür Mahallesi, Dr. Mediha Eldem Sokak

No: 55/2 Kızılay-Ankara

T: 0312 433 71 15

www.nikayayinevi.com.tr

info@nikayayinevi.com.tr

RUSYA'NIN BATI'DAN KOPUŞU

Doğu ve Batı Arasında Rusya

ORHAN GAFARLI

Nika Yayınevi

Dr. Orhan Gafarlı, doktora çalışmasını, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamladı. Gafarlı, 2017- 2018 yılları arasında Harvard Üniversitesi Davis Rusya ve Avrasya Araştırmaları Merkezi'nde; 2019 yılında Moskova Devlet Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. 2015 yılında *Avrasya Çıkmazı: Yeni Büyük Oyunu Kim Kazanacak?* başlıklı kitabını yayımlayan Gafarlı, Türkiye-Rusya ilişkileri, Rus iç ve dış politikası üzerine, Türkiye ve yurt dışındaki pek çok mecrada, analizler yazıyor. Gafarlı, halen, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Karşılaştırmalı Siyaset Anabilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
-------------	---

GİRİŞ.....	9
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

RUS SİYASAL DÜŞÜNCESİNDE SOSYAL TEMSİLLER	27
RUS SİYASAL DÜŞÜNCESİNİN ONTOLOJİSİ	27
RUS TARİH ANLATISINDA BATICILIĞIN KÖKENLERİ	33
ÖZGÜN VE EGEMEN RUS HİKÂYESİNİN DOĞUŞU	40
ESKİ VE YENİ RUSYA AYIRIMINDA OLAN ROMANOVLAR.....	48
RUSYA'NIN BATI'YA YÖNELMESİ	51

İKİNCİ BÖLÜM

RUS İMPARATORLUĞUNUN YÜKSELİŞİ.....	61
YUKARIDAN DEVRİM	61
KUZEY SAVAŞLARI.....	71
RUS DIŞ POLİTİKASINDA MESİHÇİLİĞİN SEKÜLERLEŞMESİ	80
“GREK PROJESİ”	90
FRANSIZ DEVRİMİ'NİN RUS DÜŞÜNSEL HAYATINA ETKİSİ	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RUSYA'DA ÖZE DÖNÜŞ HİKÂYESİ VE BATICILIĞIN DÜŞÜŞÜ	99
BATICILIKTA KIRILMA VE ERKEN MUHAFAZAKÂRLIĞIN DOĞUŞU	104
1815 VİYANA BARIŞI VE KUTSAL İTTİFAK.....	116

1848 AVRUPA'DA DEVRİMLER ÇAĞI.....	119
KIRIM SAVAŞI.....	129
II. ALEXANDER DÖNEMİ VE BÜYÜK REFORMLAR	132
BATI - DOĞU İKİLEMİ	138
SON DOĞU SAVAŞINA DOĞRU	143
“BEYAZ IRKIN MİSYONU”	148
SONUÇ	165
KAYNAKÇA	173
RUSYA ARŞİV BELGELERİ	189
EK: RUSYA'YI YÖNETENLER	199

ÖNSÖZ

Rusya'nın tarihini irdeleyerek yarınlarla ilgili soruların cevabını aramak, savaşın sıradanlaştığı günümüz dünyasında önem arz etmekte. Rusya'da karar verici zihinlerin kültürel ve tarihsel arka planını anlamak, bizi geçmişin derinliklerine götürecektir. Rusya ile Polonya arasında on dokuzuncu asırda yaşanan kardeş kavgasının benzeri, XXI. yüzyıl Rusya'sı ile Ukrayna arasında da yaşanmaktadır. Rusya'nın Polonya ve Ukrayna ile yaşadığı anlaşmazlıklara bakıldığı zaman, Alexander Herzen'in "*Polonya'ya bağımsızlık ve Rusya'ya özgürlük*" ifadesinin arka planında yatan tezin aktüelliğini günümüzde de koruduğunu görmekteyiz. Nitekim bu çalışma tarihsel bir boyuta sahip olmanın yanında, günümüz sorunlarının altında yatan düşünsel kökleri de irdelemektedir.

Bu çalışma sırasında, Fransa'da yer alan ve on dokuzuncu yüzyıl Rus entelektüellerinin büyük bir kısmının zamanını geçirdiği Baden Baden adlı ilginç bir kenti tesadüfen keşfettim. Yaz tatillerinde Rus entelektüellerine kapılarını açan ve onların dünya hakkındaki görüşlerine, çıkmazlarına bazen de kumar masalarına ortak olan bu kentte Dostoyevski, Herzen, Bakunin, Tolstoy, Turgenev, Gorki ve Çehov gibi isimleri tekrar aynı masaya oturtabilseydim onlara "*Rusya'nın yüzü batıya mı yoksa doğuya mı bakmalı?*" diye sormak isterdim.

Üç çeyrek asırdır devam eden bu tartışma günümüzde de güncelliğini koruduğu için çalışmamda bu konuyu ele almak istedim. Tolstoy'un sorgulanmaya meyil vermeyen ve karşısındaki kişinin içine işleyen bakışı ile sunduğu Gospada (Beyler)! Biz bir hiçlik arayışındayız. Bir hiçliğin arayışındayken iyilik

değil, kötülük yaratıyoruz. “Batı da Doğu da bir hiçliktir ve bu bir kötülüktür” ifadeleri bizi hayatı boyunca hiçliği arayan, düşüncelerini korkusuzca belirten Tolstoy’a yönlendiriyor.

Mesele; ne Gogol’un “burnu” ne de Tolstoy’un kilise tarafından aforoz edilmesidir. Mesele, Turgenev’in Dostoyevski’ye sorduğu Rus geleneği dediğin lahana turşusundan başka nedir ki? sorusunun ötesinde bir tartışmayı barındırmaktadır. Nitekim mesele, öteki karşısındaki benin yani Rus özgünlüğünün icadıdır.

Son olarak bir gün “Baden Baden”e ait öykümü bitireceğime inanıyorum. O gün geldiğinde umuyorum ki hiçliğin ötesindeki iyiliğe ulaşabiliriz.

Çalışmamın ortaya çıkma sürecinde desteğini aldığım birçok insana da ayrıca teşekkürü borç bilirim. Öncelikle sürekli görüş ve önerilerine başvurduğum, büyük bir titizlikle çalışmamı okuyarak farklı bakış açıları sunmasının yanında benim fikirlerime de asla müdahale etmeyen hocam Prof. Dr. Erel Tellal’a minnettarlığımı belirtmek istiyorum. Ayrıca Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ndeki çok kıymetli diğer hocalarıma da saygılarımı; çalışmamın kitap haline dönüştürülerek okuyucuyla buluşmasında aracı olan Nika Yayınevi çalışanlarına da şükranlarımı sunuyorum. Son olarak her türlü övgüyü hak eden sevgili aileme; bana güvenen, her zaman yanımda olan dostlarıma; çalışmamın son okumalarını büyük bir titizlikle yaparak kitabımın bu kadar kısa sürede yayımlanmasında emeği geçen Ayşe Çalık ve Yağmur Ülkmen’e özellikle müteşekkirim.